

**VALTIOVARAINVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 14/2002 vp**

Valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta — Taloudellista ja sosiaalista koheesiota käsittelevä ensimmäinen väliraportti

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 20 päivänä helmikuuta 2002 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen komission tiedonannosta — Taloudellista ja sosiaalista koheesiota käsittelevä ensimmäinen väliraportti (E 8/2002 vp) valtiovarainvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Lisäksi suuri valiokunta on 12.4.2002 lähettänyt asiaan liittyvän jatkokirjelmän 1. SM 10.04.2002 valtiovarainvaliokunnalle tiedoksi.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa.

Asiantuntijat

Hallinto- ja tarkastusjaostossa ovat olleet kuul-tavina

- kansanedustaja Jouni Backman
- aluekehitysjohtaja Mårten Johansson, sisä-asiaiministeriö
- Suomen valtuuskunnan varapuheenjohtaja Risto Ervelä, EU:n alueiden komitea
- maakuntajohtaja Antti Mykkänen, Pohjois-Savon liitto
- toimitusjohtaja Vesa Vihriälä, Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos
- aluesuunnittelupäällikkö Kari Pakarinen, Suomen Kuntaliitto.

Lisäksi jaosto on saanut kirjallisen lausunnon europarlamentaarikko Samuli Pohjamolta.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Komission julkaisema edistymisraportti taloudellisesta ja sosiaalisesta yhteenkuuluvuudesta päivittää komission vuotta aiemmin julkaiseman toisen taloudellista ja sosiaalista koheesiota käsittelevän raportin siten, että EU laajenee Laekenin Eurooppa-neuvoston päätelmissä mainituilla 10 uudella jäsenmaalla vuonna 2004. Taloudellisen ja sosiaalisen koheesion analyysejä esitetään nyt siis aiemman 27:n sijasta 25 jäsenmaan kesken.

Valtioneuvoston selvityksessä on todettu tärkeimpänä johtopäätöksenä verrattaessa BKT/asukas-lukuja EU 25:lle EU 27:n sijaan olevan, että EU:n keskiarvo laskee enää vain 13 prosenttia. EU 27:n oloissa se laskisi 18 prosenttia nykyiseen verrattuna. Arvion perustana ovat vuoden 1999 tilastot.

Saadun selvityksen mukaan seuraava seurantaraportti tulee vuoden kuluttua. Tämän jälkeen annetaan laajempi kolmas kertomus, johon tule-

van ohjelmakauden aluepolitiikka aiotaan pohjata. Kolmannen koheesioraportin pitäisi ilmestyä vuoden 2003 aikana.

Alueellisen kehityskuvan päivitys ei tuo merkittävää muutosta toisessa koheesioraportissa esitettyyn kehitykseen. Ajanjakson 1995—1999

BKT-tiedot osoittavat, että BKT:n kasvu hakijamaissa oli nopeampi kuin nykyisessä unionissa. Nopeinta kasvu oli Puolassa, Tsekin tasavallassa ja Sloveniassa. Työllisyys on kehittynyt myönteisesti unionin nykyisissä jäsenvaltioissa. Vastaava kuva hakijamaista on hajanainen.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Valtiovarainvaliokunta viittaa toisesta koheesioraportista antamaansa lausuntoon VaVL 15/2001 vp sekä EU:n laajentumisen budjettivaikutuksista antamiinsa lausuntoihin VaVL 7/2001 vp ja VaVL 15/2002 vp. Näissä lausunnoissa laajentumisen vaikutuksia on tarkasteltu useilla eri politiikkalohkoilla. Tässä lausunnossa valiokunta keskittyy ennen muuta alue- ja rakennepolitiikan arviointiin laajentuneessa unionissa. Valiokunta on uusimmassa laajentumisen budjettivaikutuksista antamassaan lausunnossa kiinnittänyt huomiota muun muassa Suomen nettorahoitusaseman heikentymiseen kuluvan rahoituskauden lopussa ja sen jälkeen. Valiokunta toteaa, että nettorahoitusaseman heikentyminen johtuu huomattavalta osin nimenomaan EU:n alue- ja rakennepoliittisten menojen kasvusta.

Alue- ja rakennepolitiikka

Pääpaino jatkossakin tulee olemaan heikoimmin kehittyneiden alueiden tukemisessa. Yrityksensä huolimatta komissio ei ole löytänyt heikoimmin kehittyneiden alueiden määrittelyyn parempaa tunnuslukua kuin BKT/asukas. Suomi on omassa kannanotossaan huomauttanut, että BKT-kriteeri ei yksin riitä määrittelemään kehityksessä jälkeen jääneitä alueita. Tämä vastaa myös valtiovarainvaliokunnan kantaa. Periferisyys on Suomen mielestä jatkossakin otettava lisätekiijänä huomioon yhteisön koheesiopolitiikassa. Suomen käsityksen mukaan komission

toisessa koheesioraportissa esittämä periferia-indeksi voisi soveltua tavoitteen 1 täydentäväksi määrittelykriteeriksi, mikäli siitä rajataan pois selvin kriteerein maiden menestyvimmat ja vauraimmat talousalueet. Valtiovarainvaliokunta toteaa, että tavoiteohjelmien piiristä tulisi talouskehityksestä johtuen muutoinkin kyetä tarvittaessa poistamaan alueita samalla, kun uusia otetaan mukaan.

Valiokunta katsoo, että tavoite 1 -alueemme, jotka liittymissopimuksessa olivat 6-alueita, tulisi saada rinnastetuksi ultraperiferisiin alueisiin, joilla on olemassa tietyt pysyvät haitat. Meillä nämä haitat ovat syrjäinen sijainti, harva asutus, heikko saavutettavuus ja ankara ilmasto. Peruspalvelujen turvaaminen näillä alueilla on yhä vaikeampaa. Syrjäisen sijainnin vuoksi myös meidän tuotteemme kuljetuskustannusten osuus on 10 prosenttia suurempi kuin Keski-Euroopan tuotteilla.

Periferisyyskriteerin ohella BKT:n rinnalla tulisi ottaa huomioon väestötiheys. Pidemmän ajan väestökehityksen vaikutuksiin kiinnitetään raportissa valiokunnan mielestä liian vähän huomiota. Siinä kylläkin todetaan väestön ikääntyminen kaikkialla Euroopassa ml. hakijamaat sekä väestön kasvun painottuminen suuriin keskuksiin. Yhdessä nämä ilmiöt voivat johtaa huomattavaan väestörakenteen polarisaatioon väestöltään nopeasti kasvavien ja vain hitaasti kasvavien tai jopa taantuvien alueiden välillä. Tällainen demografinen kehitys voi johtaa siihen, että integraation aikaansaama tulotasojen lähentyminen jää toivottua selvästi hitaammaksi ja erityisesti hakijamaiden periferisemmät alueet jäävät hyvin pitkäksi aikaa riippuvaisiksi yhteisön tulosiirroista.

Edellä todetun kehityksen uhka perustee kehityssponsittelujen keskittämistä väestökehityksen suhteen huonoille alueille, jotka tyypillisesti ovat huonoja myös BKT/asukas-kriteerillä. Huomion kiinnittäminen epäedullisen väestörakenteen merkitykseen voisi olla edullista myös Suomen kansallisten intressien kannalta. Suomen väestökehitys poikkeaa kaiken lisäksi muun Euroopan kehityksestä vielä siinä, että meillä suuret ikäluokat syntyivät 10—15 vuotta muita aikaisemmin ja lähtevät eläkkeelle jo seuraavalla rakennerrahastokaudella. Muissa maissa suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen tapahtuu myöhemmin. Mikäli tähän ei alueiden kehittämisessä nyt varauduta, on heikoimmin kehittyneille syrjäisimmille alueille vaikea myöhemmin saada yrityksiä ja työvoimaa sekä järjestää hyvään elin- ja toimintaympäristöön kuuluvat tarpeelliset palvelut.

Suomen tavoitteena tulee olla korkeimman tavoite 1 -tuen säilyttäminen Pohjois- ja Itä-Suomessa sekä vähintään nykyisenlaajuinen kattavuus myös muissa tukimuodoissa. Suomen on painotettava uuden ohjelmakauden neuvotteluissa nykyisiä tavoite 1 -alueita, etenkin Itä-Suomen NUTS 2 -aluetta. Ottaessaan kantaa tavoite 1 -alueiden määrittelykriteereihin valtiovarainvaliokunta nosti toisesta koheesioraportista antamassaan lausunnossa VaVL 15/2001 vp yhdeksi vaihtoehdoksi 75 prosentin BKT-ajan laskemisen erikseen nykyisille ja tuleville jäsenmaille.

Lähtökohtana tulisi myös olla, että tavoite 1 -alueesta ulos jäävät alueet tulisivat automaattisesti tavoite 2:n piiriin. Komission lähtökohtana on ollut, että tilastovaikutuksen seurauksena syrjäytyneille alueille ei olisi mitään muuta tavoite 1 -tukeen perustuvaa ratkaisua kuin mahdollinen aleneva siirtymäkauden tuki. Raportin on nähty eräissä asiantuntijalausunnoissa vahvistavan myös uhkakuvaa, että vuoden 2006 jälkeisessä rakennerrahastouudistuksessa varoja siirrettään merkittävästi nykyisten jäsenmaiden heikoimmin kehittyneiltä alueilta laajentumisen rahoitukseen ilman, että rakennepolitiikkaan tulisi merkittäviä uusia varoja laajentumisen rahoittamiseksi.

Valiokunta pitää myös tärkeänä, että nykyisen tavoite 2 -ohjelman kaltainen rakennemuutoksia helpottava instrumentti on vuoden 2006 jälkeenkin käytettävissä. Vuodesta 2007 lähtien toteutettavan uuden tavoite 2 -ohjelman tulisi kohdistua toisessa koheesioraportissa lueteltuihin prioriteetteihin. Näitä olivat muun muassa kaupunkipolitiikka, maaseutupolitiikka, teollisuuden rakennemuutosalueet sekä maantieteellisestä sijainnista ja epäsuotuisista luonnonoloista kärsivät alueet, kuten saaristot. Tuen yhtenä keskeisenä kriteerinä tulisi tavoite 2 -ohjelmassa pitää myös työttömyysprosenttia samalla tavalla kuin sitä painotetaan tavoite 1 -alueita määriteltäessä.

Tavoite 2 -alueiden määrittely voitaisiin valiokunnan aiemman kannan mukaisesti jättää pääosin jäsenvaltioiden tehtäväksi, ja niitä tulisi voida nimetä joustavasti heikoimmassa asemassa oleville alueille. Samalla horisontaalisten ohjelmien painoa tässä kokonaisuudessa tulee tarkastella uudelleen.

Alue- ja rakennepolitiikka on kytkettävä entistä selkeämmin EU:n muihin toimintapolitiikkoihin ja siten tukemaan koko EU:n kehitystä. Erityisen tärkeää on kytkentä työllisyysohjelmiin, inhimillisten voimavarojen kehittämisohjelmiin ja tietoyhteiskuntaohjelmiin. Jäsenmaiden omaa päätösvaltaa ohjelmien toteuttamisessa tulee lisätä, mutta se ei saa merkitä yhteisten EU-tasojen tavoitteiden ja päämäärien syrjäyttämistä. Yli rajat tapahtuvaan yhteistyöhön ja verkottumiseen kannustavaa politiikkaa tulee vahvistaa.

Valiokunta toteaa, että sille toimitetussa Suomen kannassa ei ole mainittu Interreg-yhteisöaloitteita, joiden tuella tehdään laajaa yhteistyötä muun muassa Itämeren alueella. Suomen maakuntien mahdollisuus rahoittaa kansallista yhteistyötä perustuu keskeisesti näihin Interreg-yhteisöaloitteisiin. Interreg-ohjelmien yhteensovittamista Tacis- ja Phare-ohjelmien kanssa on jatkettava.

Aiemman kantansa mukaisesti valtiovarainvaliokunta kiinnittää huomiota myös tavoiteohjelmien hallinnoinnin yksinkertaistamiseen ja vastuun siirtämiseen entistä enemmän jäsen-

maille ja alueille. Suomen tapauksessa tätä puol-
taa myös rahoitettavien hankkeiden suhteellinen
pienuus. Nykyisellään hallintokustannuk-
set/hanke kasvavat usein liian suuriksi. Hallin-
nollisiin hankkeisiin uusissa jäsenmaissa on syy-
tä kiinnittää erityistä huomiota niiden rahoituk-
sen vastaanottokyvyn näkökulmasta. Neljän pro-
sentin BKT-raja antaa näille maille suuremman

tuen kuin niiden hallinnollinen vastaanottokyky
edellyttäisi.

Lausunto

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta kunnioit-
tavasti ilmoittaa,

*että se yhtyy asiassa valtioneuvoston
kantaan edellä todetuin huomautuksin.*

Helsingissä 17 päivänä toukokuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Maria Kaisa Aula /kesk
vpj. Kari Rajamäki /sd
jäs. Pirjo-Riitta Antvuori /kok
Seppo Kääriäinen /kesk
Reijo Laitinen /sd
Markku Laukkanen /kesk
Hanna Markkula-Kivisilta /kok
Tuija Nurmi /kok
Ola Rosendahl /r
Anni Sinnemäki /vihr
Irja Tulonen /kok

Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
Kari Uotila /vas
Jukka Vihriälä /kesk
vjäs. Liisa Hyssälä /kesk
Ulla Juurola /sd
Bjarne Kallis /kd
Kari Kantalainen /kok
Mikko Kuoppa /vas
Hannes Manninen /kesk
Pirkko Peltomo /sd.

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyssä on toiminut

valiokuntaneuvos Alpo Rivinoja.